

Hò Cần Thơ - di sản văn hoá phi vật thể quốc gia

Đến với vùng đất Cần Thơ, dù ở chỗ nào, bạn cũng sẽ nghe văng vẳng tiếng hò: chèo ghe, đi cấy, đi cày..., đặc biệt là những người mưu sinh bằng nghề buôn bán trên sông, tâm hồn của họ gắn liền với điệu hò sông nước.

1. Hò Cần Thơ, nét sinh hoạt văn hoá tinh thần của người dân vùng ven sông Hậu

Hò Cần Thơ được phân bố trên địa bàn huyện Thới Lai, quận Ô Môn và quận Cái Răng của TP Cần Thơ. Đây là loại hình nghệ thuật truyền thống có nguồn gốc ra đời từ xa xưa, gắn với quá trình lao động sản xuất và sinh hoạt đời thường của người dân miền Nam Bộ. Do đó, tiếng hò, câu hát là một phần không thể thiếu trong nét sinh hoạt văn hóa của người dân ở vùng sông nước nói chung và người dân Cần Thơ nói riêng. Mỗi một điệu hò đều gắn với những mục đích và ý nghĩa riêng biệt trong từng câu chữ, đại diện cho tiếng nói tâm hồn của những người dân lao động chân chất, mộc mạc mà sâu lắng. Vì thế, điệu Hò Cần Thơ không chỉ được người dân trong vùng yêu mến sử dụng, mà còn được phổ biến rộng rãi dọc theo hai bên bờ sông Hậu, tới vùng Đồng Nai, Sài Gòn và xuống đến mũi Cà Mau, Phú Quốc... chính vì lẽ đó mà Hò Cần Thơ còn được gọi là hò sông Hậu. Cũng vì yêu cái hồn của Hò Cần Thơ mà Nhạc sỹ Trần Kiết Tường khi viết tác phẩm “Hò Chí Minh đẹp nhất tên Người” ông đã lấy âm hưởng điệu hò quê hương để mở đầu ca khúc: “Hò ơ, hò ơ ơ... Tôi hát ngàn lời ca, ...”. Bài hát đã trở thành bản tình ca bất hủ trong lòng nhân dân Việt Nam khi nhớ về Bác Hồ kính yêu.

2. Nhận thức về nghệ thuật Hò Cần Thơ

Nghệ thuật Hò Cần Thơ có 3 điệu căn bản là, hò huê tình, hò cấy và hò mái dãi. Trong đó, mỗi một điệu hò đều mang những đặc trưng tiêu biểu của hò Nam Bộ, nhưng cũng có những nét riêng của vùng đất Cần Thơ. Đầu tiên là điệu Hò huê tình, đây là điệu hò đối đáp giữa người nọ với người kia, nhưng trong một vài trường hợp đặc biệt, người biểu diễn cũng có

Hình ảnh các nghệ nhân biểu diễn Hò Cần Thơ trên sân khấu
(Ảnh: Tư liệu)

Hò Cần Thơ trong đời sống của người dân vùng sông nước Hậu Giang
(Ảnh: Tư liệu)

thể hát xuống một mình. Hò huê tình thường được biểu diễn bắt đầu bằng cách lấy hơi để lên giọng cho đúng điệu. Tiếp theo, người nghệ sĩ sẽ kể lể bằng ngôn ngữ theo điệu Hò thể hiện tâm ý của mình và kết thúc sẽ là cách nhấn nhá, ngân giọng sao cho đúng âm điệu. Từ hình thức nghệ thuật trên, có thể thấy, Hò huê tình có lối biểu diễn bình dị, dễ thực hiện, dễ thuộc và dễ đi vào lòng người. Ngoài ra, thể loại Hò này còn có một ưu điểm nữa đó là, âm khúc không rắc rối, phức tạp như các điệu hò cần có tính nghệ thuật cao. Hơn nữa, âm điệu của Hò huê tình lại diu

đặt mà du dương, trữ tình như ý nghĩa chữ “huê tình”.

Tiếp theo hò huê tình là điệu Hò cây, đây là điệu hò chủ yếu dành cho nhiều người với mục đích dùng để đối đáp, giao lưu, học hỏi và hiểu biết lẫn nhau. Có 3 hình thức Hò cây là, hò rao, hò dạo, thăm hỏi, hò chào mời, xưng danh; hò đối đáp để kết bạn, giao duyên, trêu ghẹo hoặc đố nhau kiến thức xã hội; hò già biệt, hò tiễn bạn, hò hẹn nhau trong lần cây hay mùa cây tới. Để được tham gia vào nhóm đối đáp, người hò phải nắm được thể lệ, quy ước chung về lời đáp trả như, lời hò phải lạnh mạnh, có vần chương sách vở, không tục tĩu.

Điệu hò thứ 3 của nghệ thuật Hò Cần Thơ là Hò mái dãi, tức ở lớp mái (*cái kê*) âm điệu giãn nở ra, lời hò nhiều hơn và tiếp nối liên tục, thể hiện sự thông dong, chậm rãi nhưng vẫn mang đậm chất trữ tình. Ngoài những điểm giúp chúng ta nhận diện được từng làn điệu của Hò Cần Thơ, Hò mái dãi cũng được thể hiện qua 3 giai đoạn là, đoạn đầu lấy hơi, đoạn giữa - lời kê và ngân hơi là đoạn cuối. Việc lấy hơi dài hay ngắn, liên tục hay đứt quãng là do trình độ hò của từng nghệ nhân. Trong đó, lời kê là phần chính yếu biến hóa tùy theo cách phân chữ, số lượng câu ca dao để hò và khả năng ngân hơi của người biểu diễn để kết thúc mỗi lớp hò.

Có thể nói, dù là ở làn điệu nào, ngôn ngữ sử dụng trong Hò Cần Thơ đều là những câu ca dao, tục ngữ, câu thơ lục bát hay song thất lục bát. Thi thoảng, có những câu hò rất dài nhưng cũng không vượt ngoài vần điệu của biến thể lục bát. Giống như bao điệu hò khác ở Nam Bộ, dù là điệu huê tình, Hò cây hay mái dãi, mỗi một điệu hò đều nói lên tiếng lòng của người dân thôn quê chân chất, mộc mạc. Từng làn điệu len lỏi vào từng ngõ ngách của xóm làng, góp vui trong những buổi cấy trên đồng, chèo ghe dưới sông, gọi tình, gọi duyên trong những cuộc hò hát của trai gái thanh xuân, của biết bao nhiêu thế hệ miền sông nước.

3. Di sản văn hoá phi vật thể quốc gia

Những câu hò ở vùng đất Nam Bộ nói chung, Hò Cần Thơ nói riêng ra đời gắn liền với quá trình khẩn hoang mở cõi về phương Nam. Ngôn ngữ trong từng điệu hò đều truyền tải nội dung về tình yêu quê hương, đất nước và con người vùng ven sông Hậu.

Đây là sản phẩm văn hóa tinh thần, phản ánh nét văn hóa ứng xử giữa con người với môi trường tự nhiên, với xã hội và giữa con người với con người.

Vì được hình thành và phát triển từ cuộc sống lao động sản xuất của cộng đồng cư dân miền sông nước nên Hò Cần Thơ cũng đã được trải nghiệm, thực hành và sàng lọc qua nhiều giai đoạn lịch sử. Chính vì vậy, nhiều câu hò đã được chọn lọc, cải biên cho phù hợp với cuộc sống, truyền thống lịch sử văn hóa dân tộc, nhằm mục đích tôn vinh giá trị lịch sử hoặc dùng răn dạy về đạo đức, nhân nghĩa, giáo dục tình yêu quê hương đất nước, tình cảm lứa đôi trong sáng...

Với giá trị tiêu biểu đó, ngày 29.01.2019, Hò Cần Thơ được Nhà nước công nhận là di sản văn hoá phi vật thể quốc gia./

Phạm Văn Bằng (TH)

HỢP THƯ CỘNG TÁC VIÊN

Từ 01.06.2019 đến 01.07.2019, Tạp chí Lý luận chính trị và Truyền thông đã nhận được bài của các chuyên gia, cộng tác viên về lĩnh vực lý luận chính trị, báo chí truyền thông và các ngành khoa học xã hội và nhân văn như:

Đặng Quang Định, Đinh Thị Thu Hằng, Nguyễn Hồng Sơn, Phan Thanh Giản, Nguyễn Quang Bình, Nguyễn Thị Thơ, Phạm Ngọc Hoà, Đặng Văn Khương, Trần Thị Vân Anh, Nguyễn Thị Ngọc Hoa, Nguyễn Thị Thanh Hương, Phạm Thị Thanh Tịnh, Bùi Thị Minh Hải, Hoàng Thị Thu Huyền - Tôn Thanh Hải, Nguyễn Thị Hà Thu - Nguyễn Thuỳ Chi, ...

Ban Biên tập Tạp chí trân trọng cảm ơn và mong tiếp tục nhận được bài của CTV cho số tháng 08.2019 với chủ đề, hướng tới kỷ niệm ngày cách mạng tháng 8.1945 thành công... Để thuận tiện trong biên tập và xuất bản, Ban Biên tập Tạp chí đề nghị các tác giả tuân thủ chặt chẽ *Thể lệ đăng bài* của Tạp chí Lý luận chính trị và Truyền thông (trên Tạp chí số tháng 2.2019).

BAN BIÊN TẬP